

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

תאריך: ד' בשבט תשע"ז 13.2.17

סומן: כ-7217

לכבוד

גב' גילה גמליאל

השרה לשוויון חברתי

שלום רב,

הנדון: יישום החלטות הממשלה בנוגע לרכוש יהודי מדינות ערב

בשם התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר, (להלן: "התנועה") הרינו לפנות אליך כדלקמן:

כללי

1. לפני למעלה מארבעים שנה התקבלה החלטת הממשלה הראשונה (החלטה מס' 34 מיום 28.9.1969, להלן: "החלטה 34") שעניינה הסדרת זכויותיהם הרכושיות של מיליון וחצי יהודים, אשר גורשו או ברחו מארצות ערב מאז קום המדינה, נאלצו לעזוב את בתיהם ורכושם ועלו למדינת ישראל.
2. ניתן לראות בהחלטה זו, וכן ברצף ההחלטות שהתקבלו מאז החלטה זו ועד היום, כביטוי למחויבותה של מדינת ישראל לממש את החובה לפצות את אותם יהודים על אובדן אדמות ונכסים תרבותיים, דתיים ורוחניים.
3. עם זאת, ועל אף הצהרת הכוונות הבאה לידי ביטוי בהחלטות הממשלה הרבות שהתקבלו במרוצת השנים, דומה כי החלטות אלו לא יושמו במלואן, תוך מניעה ברורה של מיצוי זכויותיהם של יהודי ארצות ערב, שנפגעו בעקבות גירושם או רדיפתם.

החלטות ממשלה שהתקבלו בנושא מאז סוף שנות השישים

4. בהחלטה 34, החליטה הממשלה על הקמת יחידת במשרד המשפטים, שתעסוק במחקר ואיסוף חומר משפטי על פגיעות ברכוש ורדיפות נגד יהודים יוצאי המדינות עיראק, סוריה, מצרים ותימן. ההחלטה לא יושמה, וחודשה בשנת 2002, תוך הרחבת תחולתה ליהודי כלל מדינות ערב ואיראן, החל משנות ה-40 של המאה ה-20.¹
5. בשנים שתלפו, קיבלה ממשלת ישראל עוד חמש החלטות בנושא. ההחלטות כללו, מלבד הנחיות חוזרות על איסוף ועיבוד החומר, גם הקמה של ועדות שרים, ועדות בין-משרדיות,

¹ החלטות ממשלה מספר 1544 ממרץ 2002.

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

ועדות היגוי ואף מועצה מייעצת, שמטרתן הייתה גיבוש מדיניות ממשלתית בנושא, קידומו והבאתו לידי מימוש בפרקטיקה. פירוט החלטות הממשלה בנושא מצורף כנספח א'.
6. בשנת 2009 החליטה הממשלה על העברת הטיפול בנושא למשרד לאזרחים ותיקים, עם הקמתו כמשרד עצמאי.

פעילות המשרד לאזרחים ותיקים

7. עם העברת הנושא לטיפול המשרד לאזרחים ותיקים, עמדה עמו התנועה בקשר רציף, בבקשה לקבלת סטאטוס הפעילות בנושא. בתשובתו האחרונה אלינו משנת 2012, מציינ מנכ"ל המשרד דאז, מר אהרון אזולאי, כי ננקטו על ידי המשרד הצעדים הבאים:
 - 7.1. בניית דפים ייעודיים לנושא תיעוד ורישום זכויות יהודים יוצאי ערב במסגרת אתר האינטרנט של המשרד.
 - 7.2. המשך איסוף נתונים וסריקת עדויות אישיות, אפיון ומיסוד מסד הנתונים.
 - 7.3. ביצוע עבודות מחקר בנושא המשמעויות ההיסטוריות והמשפטיות בנושא הנמצאות בשלבי הכנה שונים.
 - 7.4. פעולות נוספות, אשר כפופות לשיקולי תקציב וישקלו בהמשך.
8. עם זאת, נדמה כי הפעולות המתוארות במכתבו של מר אזולאי אינן אלא "הישענות" על עבודה שנעשתה בעבר על ידי משרדים אחרים, ולפי מיטב ידיעתנו, לא הייתה התקדמות נוספת בנושא.

ליקויים במימוש המדיניות בנושא

9. חוות דעת שהוגשה על ידי מבקר המדינה בשנת 2014 בנושא (להלן: "חוות דעת המבקר"), קובעת כי נפלו ליקויים רבים בהליכי יישום המדיניות הממשלתית בתחום זה, על ידי כלל הגורמים האחראיים.²
10. עיקרי הממצאים, כפי שהם מפורטים בדו"ח, נוגעים להיעדר מדיניות כוללת, היעדר תקציב מתאים ליישום החלטות הממשלה בנושא וליקויים שונים בפעילות ריכוז ורישום הנתונים, תחת המשרד לאזרחים ותיקים.
 - 10.1. היעדר מדיניות כוללת – המבקר קבע כי על אף שהאחריות לגיבוש מדיניות כוללת ורב שנתית בנושא הוטלה על מספר גופים וועדות לאורך השנים, לא גובשה מדיניות כזו, ולממשלה לא הגיעו מסקנות קונסטרקטיביות שעל פי הן תוכל לתכנן ולהקצות את המשאבים הנדרשים.

² "מאגר מידע על פליטים יהודים מארצות ערב ומאיראן" (חוות דעת של מבקר המדינה, פברואר 2014).

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

- 10.2. היעדר תקציב מתאים ליישום החלטות הממשלה – המבקר קבע כי למרות פניות של המועצה הלאומית המייעצת להשבת זכויות ורכוש יהודי ושל המשרד לאזרחים ותיקים בשנים 2010-2013, ממשלת ישראל טרם הקצתה תקציב מתאים ונפרד ליישום התכניות הרלבנטיות.
- 10.3. ליקויים בפעולות המשרד לאזרחים ותיקים בתחום ריכוז ורישום הנתונים – המבקר קבע כי המשרד השתהה בפרסום קריאה לקהל היעד לצורך איסוף הנתונים, ועשה זאת רק בחלוף כ-4 שנים מהעברת הנושא לאחריותו. גם לכשעשה זאת, לא עמד ביעדים אשר הציב לעצמו לשנים 2011-2012, ואסף מספר זעום של כ-130 טפסי תביעה בלבד בשנים אלו, המהווים 1% מהיעד שנקבע.
- עוד קובע המבקר כי פיילוט שנעשה בארבע רשויות מקומיות להגדלת מאגר העדויות נכשל, וכי מסד נתונים ממוחשב לריכוז כלל המסמכים שנאספו בנושא הוקם, אך המשרד לא העלה אליו את המידע.
11. עם הקמתו של המשרד לשוויון חברתי בשנת 2015, הוכפף אליו המשרד לאזרחים ותיקים.
12. על כן, אנו פונים אלייך בבקשה להתניע מחדש את הטיפול בנושא, בהתאם ולאור הליקויים בטיפול בנושא עד כה, כפי שהם מוצגים בחוות דעת המבקר. לחלופין, ככל שהמשרד בראשותך כבר עוסק בנושא, נבקש לקבל פירוט על הפעולות שנקטו על ידו מאז הקמתו בשנת 2015.
13. מיותר לציין את דחיפותו ההולכת וגוברת של טיפול יעיל ומהיר בנושא זה, לאור הזדקנותה של אוכלוסיית היעד.
14. לטיפולך המהיר ועדכונו בהתאם נודה.

בכבוד רב,

נילי אבן-חן, עו"ד
מחלקת כלכלה ומחקר

אור מלכי
רכז מחלקת כלכלה ומחקר

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

נספח א': תקציר החלטות ממשלה בנושא

החלטה מס. 34 של הממשלה מיום 28.09.1969 שעניינה רישום תביעות של יהודים יוצאי עיראק, סוריה, מצרים ותימן

א. הקמת מדור מיוחד זמני לרישום תביעות של יהודים יוצאי עיראק, סוריה, מצרים ותימן, שעלו לארץ מאז שנת תש"ח. תקן הצוות שיבצע את הרישום ומימון הוצאותיו יתואמו עם אגף התקציבים ונציבות שירות המדינה.

ב. המדור יפעל לביצוע פעולות מחקר ורישום במטרה לאסוף חומר משפטי על הפגיעות ברכוש ועל הרדיפות נגד היהודים במדינות האמורות וריכוז התביעות שיצמחו מכך.

ג. המדור יפעל לריכוז המסמכים שנאספו עד מועד ההחלטה על ידי מוסדות שונים וארגוני עולים ממדינות אלה (בהמשך ישמש החומר לביסוס התביעות), והמשך הפעולה בשלושת המישורים הבאים: איסוף וריכוז הוראות שנקבעו במדינות האמורות, אשר בכוחן נעשו הגבלות, הפקעות, חתרמות וכיוצא באלה לגבי רכוש יהודי; איסוף מסמכים על מעשי רדיפה נגד יהודים; רישום תביעות אישיות וקהילתיות של יהודים, בקשר לנוקי גוף, או להפקעת רכוש לאובדנו.

החלטה מס. 1544 של הממשלה מיום 03.03.2002 רישום תביעות של היהודים יוצאי ארצות ערב

הוחלט על חידוש החלטת הממשלה מס. 34 מיום 28.9.69 בדבר רישום התביעות של היהודים יוצאי ארצות ערב ולהרחיבה כמפורט להלן:

1. הקמת מדור מיוחד זמני במשרד המשפטים לרישום תביעות של יהודים יוצאי עיראק, סוריה, מצרים ותימן, שעלו לארץ מאז שנת תש"ח. המדור יפעל בהתאם להחלטת הממשלה הנ"ל.

2. הוחלט על הרחבת ההחלטה כך שהרישום יתייחס לכלל היהודים שיצאו מאז שנות ה-40 של המאה ה-20 מכל ארצות ערב (וכן מאיראן) ולא רק מארבע המדינות המוזכרות בהחלטה המקורית.

3. הרישום יתבצע וירוכז במשרד המשפטים במסגרת תחום הממונה על העזרה המשפטית, והוא זה שיבצע את כל הפעולות הנדרשות לביצוע המשימה (הדפסת טפסים, הפצתם, פרסומים באמצעי התקשורת, מחשוב הנתונים וכו'), כולל הקמת אתרי אינטרנט בשפות המתבקשות. בנוסף יידרש המשרד לבצע פעולות שימור והעתקה של התביעות ושל יתר החומר המתועד המרוכזים אצלו.

רח' יפו 208, ירושלים 94383 * מען למכתבים: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * טל: 02-5000073 * פקס: 02-5000076
شارع يافا 208، القدس 94383 * العنوان للرسائل: ص.ب. 4207، القدس 91043 * هاتف: 02-5000073 * فاكس: 02-5000076
208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B.4207 Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000073 * Fax: 02-5000076
E-mail: economic@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

4. משרד המשפטים רשאי לבוא בדברים עם ארגוני קהילות וארגונים אחרים בארץ ובעולם אשר יגלו נכונות להשתתף בביצוע הפעולות הנ"ל ובמימונם ויגדיר מסגרת ההתקשרות אתם.

החלטה מס. 1250 של הממשלה מיום 28.12.2003 בעניין השבת זכויות ורכוש יהודי ובעניין זכויות של היהודים שעזבו את ארצות ערב כפליטים

השבת זכויות ורכוש יהודי

1. תגובש מדיניות כוללת רב-שנתית בנושא השבת זכויות ורכוש יהודי בכל התחומים ומכל ארצות העולם הרלבנטיות.
2. מדינת ישראל במשותף עם ארגונים יהודים תוביל ותרכז את הטיפול בנושא השבת זכויות ורכוש יהודי קהילתי ופרטי והשבת רכושם וזכויותיהם של יהודים לאחר השואה.
3. תוקם ועדת שרים בנושא השבת זכויות ורכוש יהודי שתפקידה לגבש את המדיניות הנ"ל, לעדכנה מדי שנה בשנה, ולהוות גורם – על בשאלות מדיניות בנושא השבת רכוש יהודי, בכפוף למדיניות הממשלה בנושא, ובהתאם למדיניות החוץ של מדינת ישראל. המדיניות הכוללת והתכנית השנתית יוצגו בפני הממשלה לקראת יישומן.
4. תוקם ועדת היגוי בנושא השבת זכויות ורכוש יהודי שתרכז את הטיפול בנושא למול גורמים בינלאומיים, לצורך תאום והתווית מדיניות אחידה ומובנית להתנהלות התהליך – בהתאם להחלטות הממשלה בנדון. הועדה נדרשת להכין תוך שישה חודשים, ואחר-כך אחת לשנה, דו"ח שנתי כולל בנושא השבת רכוש יהודי. הדו"ח יכלול את הנעשה בנושא בישראל ובמדינות העולם השונות וירכז את הדו"חות של המדינות ושל הארגונים העוסקים בנושא.

זכויות של היהודים שעזבו את ארצות ערב כפליטים

1. מדינת ישראל תוביל ותרכז את הטיפול בנושא זכויות ורישום התביעות של היהודים שעזבו את ארצות ערב כפליטים, בארץ ומחוצה לה.
2. התטיבה לזכויות יהודי ארצות ערב (המדור המיוחד שהוקם במסגרת החלטות קודמות) ימשיך לבצע את התפקידים שיועדו לו. מסד הנתונים שיצר יורחב על-מנת לאפשר קיום תשתית ויכול מספיקה לאיסוף נתונים ומידע תוך תיעודם בשפות השונות, לאור כמות הפניות שתעלה נוכח פרסום העניין, וזאת על-מנת ליצור מאגר נתונים אחיד ומרכזי, מאוחד ואמין.
3. פרסום של משרד המשפטים הקורא לכל המעוניין לפנות לצורך רישום זכויות.

רח' יפו 208, ירושלים 94383 * מען למכתבים: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * טל: 02-5000073 פקס: 02-5000076
شارع يافا 208، القدس 94383 * العنوان للرسائل: ص.ب. 4207، القدس 91043 * هاتف: 02-5000073 * فاكس: 02-5000076
208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B.4207 Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000073 * Fax: 02-5000076
E-mail: economic@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

4. הקמת ועדת היגוי בנושא זכויות של היהודים שעזבו את ארצות ערב כפליטים שתרכז את הטיפול בנושא למול גורמים בינלאומיים, לצורך תיאום והתווית מדיניות אחידה ומובנית להתנהלות התהליך – בהתאם להחלטות הממשלה בנדון.

5. הטיפול בנושא התייעוד והרישום ימשיך להיות מרוכז על-ידי משרד המשפטים, באמצעות החטיבה לזכויות יהודי ארצות ערב אצל הממונה על העזרה המשפטית במשרד המשפטים, זאת תוך שיתוף משרדי הממשלה וארגונים שונים – כל גוף על-פי תחום עיסוקו.

6. החלטת הממשלה תגובה בתקצוב נפרד לנושא שיועבר על-ידי משרד האוצר למשרד המשפטים, לצורך עיבוי מערך כוח האדם ותשתית הפרסום והתייעוד ליישום ההחלטה.

החלטה מס. 4279 של הממשלה מיום 2.10.2005 הקמת ועדה בינמשרדית בנושא השבת זכויות ורכוש יהודי

הוחלט על הקמת ועדה בינמשרדית בנושא השבת זכויות ורכוש יהודי במטרה לגבש מדיניות כוללת בהמשך להחלטה מס. 1250 ולעדכנה מידי שנה בכפוף למדיניות הממשלה ובהתאם למדיניות החוץ של מדינת ישראל. המדיניות הכוללת והתוכנית השנתית יוצגו בפני הממשלה לקראת ישיומן.

החלטה מס. 1263 של הממשלה מיום 25.2.2007 בנושא השבת זכויות ורכוש יהודי

הוחלט להקים ועדת שרים בנושא השבת זכויות ורכוש יהודי שתפקידיה וסמכויותיה בהתאם להחלטת ממשלה מס. 1250. בנוסף, הוחלט על הקמת ועדת היגוי בנושא זכויות של יהודים שעזבו את ארצות ערב כפליטים שתפקידיה בהתאם להחלטה לעיל. הועדה תהא אחראית לפרסום קול קורא כפי שנקבע בהחלטה מס. 1250.

החלטה מס. 791 של הממשלה מיום 12.10.2009 הקמת מועצה לאומית מייצעת להשבת זכויות ורכוש יהודי

הוחלט על הקמת מועצה לאומית להשבת זכויות ורכוש יהודי (להלן - המועצה) שתייעץ לממשלה ולראש הממשלה בדבר השבת זכויות ורכוש יהודי בכל העולם, הן לעניין השבת זכויות ורכוש מתקופת השואה באירופה ובצפון אפריקה והן לעניין זכויות ורכוש של יהודים שעזבו את ארצות ערב כפליטים. המועצה תוקם על מנת ליעץ לממשלה בדבר גיבוש מדיניות הממשלה בעניינים שונים, ובכללם ייעוץ לעניין טיפול בסוגיות הזכויות והרכוש של יהודי ארצות ערב.